

Marxist theory of morality, the Christian theory of morality, psychology and pedagogy of morality, morality change scenarios, research models of morality; 4. associated with the phenomenon of morality in society: detraditionalization, deinstitutionalization, privatization of morality, spirituality, multiculturalism, tolerance, pro-society, selfishness; 5. The relationship between morality and other sectors of social life such as: the economy, arts, media, education, politics, work, family, social issues, law, religion, public life, social capital; 6. personal terms referring to the most famous sociologists in Europe and the world, with a special separation of sociologists of morality and the most important Polish academics.

"Lexicon of sociology of morality", despite the diverse levels of terms is the original publication in the scientific literature not only in Poland, but also in Europe. Janusz Mariański - the eminent sociologist and retired researcher at the Catholic University of Lublin - edited the outstanding work having no counterpart in the world literature. It joins the creative fantasy of the team of authors and their personal options and approaches, giving the reader extremely original work that allows to discover morality in its internal diversity: methodological, theoretical, conceptual. Multidimensionality of developed terms also gives the reader the ability to understand and interpret the place of changing morality in changing society. The value of the publication is also raised by the quality of the publishing house Nomos, which publishes the most important books in the field of sociology of religion, study of religion and sociology of morality in Poland. After reading the "Lexicon" it should be stated that the authors have created a work that should not be shut up only in Central and Eastern Europe, especially only in Poland. It is worth to be translated into major languages and popularized among most important international academic centers. Then it will be recognized and respected in much broader scientific environments than the Central and Eastern Europe: among sociologists, educators, psychologists, theologians and expert of religion and philosophers.

Рецензія схвалена і рекомендована до видруку Вченою Радою Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім.Г.С.Скворови Національної Академії наук України 6 грудня 2016 року

5.3 О. САГАН, А. КОЛОДНИЙ. Експертний висновок щодо «Хартії мусульман України».

Розглянувши текст «Хартії мусульман України», Відділення релігієзнавства передусім констатує позитивний факт появи принципово нового документу, який окреслює принципи та підходи сучасного бачення життя мусульманських громад України у суспільстві із домінуючим не-мусульманським населенням. Причому, на відміну від відомої «Європейської ісламської Хартії», що була прийнята у 2008 р. (і викликала певну конструктивну дискусію у мусульманському середовищі, яка закінчилася підписанням цього документу понад 400 мусульманськими організаціями), «Хартія мусульман України» є документом більш конкретним і менш декларативним, оскільки означає принципи співжиття мусульман саме із врахуванням української специфіки.

Щодо безпосередньо змісту розділів «Хартії мусульман України», то зазначимо, що значний позитивний вплив на українське суспільство, передусім мусульманської за віросповіданням його частини, матимуть тези Хартії щодо визнання культурного й національного різноманіття представників різних мусульманських об'єднань України (Перший розділ), зацікавлення мусульман у збереженні й зміцненні української державності та підтримці єдиновірців, що зазнають утисків (Другий розділ), готовність мусульман до співжиття у сучасному суспільстві та, що важливо, до захисту своїх прав і свобод, виконання прописаних у Конституції зобов'язань перед Українською державою (Третій розділ). Хартія наголошує на тому, що відносини спільнот мусульманського і християнського віросповідань мають на українських теренах складну історію, яку не слід конфесійно заангажовано відтворювати, а варто шукати в ній те, що б'єдало мусульман і українців-християн у складні

часи постання і розбудови Української держави, яка б, як громадянське суспільство, розвивалася на благо всього українського народу.

Відтак Хартія не має характеру вузькоконфесійного документу, а спрямована на досягнення суспільного миру та гармонії, пропагує пошук шляхів вирішення спірних питань як між мусульманськими об'єднаннями України, так і у відносинах мусульманської спільноти з іншими віросповіданнями, у системі державно-церковних відносин.

Відзначимо також актуальність прийняття подібного документу саме зараз, коли тисячі мусульман Криму і Донбасу стали вимушеними переселенцями й опинилися в незвичних для них, та й всього українського соціуму, умовах внутрішньої еміграції, а значна частина мирних жителів ісламського віросповідання – навіть жертвами окупаційних режимів у Криму та на Донбасі.

Тому Відділення релігієзнавства всіляко підтримує ініціативу щодо написання й оприлюднення «Хартії мусульман України», схвалює конструктивізм, спрямованість на діалог та проукраїнську зорієнтованість документу і закликає всі ісламські інституції нашої країни, попри певну, об'єктивно сформовану відокремленість й віддистанційованість їх між собою, долучитися до її доопрацювання, підписання і дотримання.

Відділення не сприймає Хартію як документ лише тієї однієї мусульманської спільноти, яка ініціює її прийняття. Хартія актуалізує важливі питання буття мусульманської умми в українському суспільстві загалом, розглядає проблеми її включення в український соціум і зокрема в контекст релігійного життя України на основі необхідного сприйняття толерантності міжконфесійних відносин, відвернення можливості того екстремізму й деструкції, який виявляється деякими мусульманськими спільнотами у закордонні.

То ж, враховуючи наявність в Україні декількох мусульманських спільнот, варто було б обговорити Хартію і прийняти її як спільну їх думку. Документ має не роз'єднувати мусульман країни, виступати чинником виокремлення якоїсь однієї з них, а поставати як думка кожного українського мусульманина.

Експертний висновок схвалений Вченою Радою Відділення релігієзнавства ІФ НАН України 23 листопада 2016 року.

5.4. Анатолій КОЛОДНИЙ. Міркування щодо природи постаті Ісуса Христа для часопису «Світогляд» з аналізом статті академіка Білецького О.І. «Некоторые замечания по поводу атеистической литературы последних дней (1960 год)».

Ці «Замечания» відомим академіком були написані десь в 1960 році за дорученням ЦК Компартії України. Чому писав їх саме він (бо ж то не за його фахом як філолога та ще й російською мовою), те мені невідомо. Виходячи з висновку О.Білецького, що авторами поширених в Україні атеїстичних видруків до 1960 року є неукраїнські вчені, цебто в масі своїй маємо тут перекладні атеїстичні праці (навіть брошура Є.Дулумана «Чи був Ісус Христос» спочатку була видрукувана в Москві після відходу його від православ'я), в ЦК партії прийшли до висновку, що в Україні мають бути зреалізовані чомусь в ідеологічній сфері тут зігноровані Постанови ЦК КПРС 1954 і 1960 років про завдання атеїстично-виховної роботи, зокрема і в сфері вивчення й дослідження окремих релігійних феноменів. В Україні лише з 1961-1962 років почалося відкриття в університетах кафедр наукового атеїзму, було налагоджено написання і видрук дещо примітивних за своїм змістом атеїстичних праць. Відтак «Замечания» академіка зпрацювали *до навпаки* від того, на що він (чи ЦК) певне сподівався.

З аналізу автури атеїстичних видруків Росії академіком видно, що вони писалися переважно особами *єврейської* національності (Едельман, Ленцман, Ранович, Шахнович, Едельштейн, Шнайдер, Шейман та ін.). Враховуючи останнє, праці, спрямовані на заперечення божественної сутності Ісуса Христа, не можна сприймати за атеїстичні. Тут могло спрацювати саме іудейське, конфесійне а не якесь атеїстичне бачення питання. Заперечуючи святість Нового Завіту, ці автори можливо відповідно до своїх віроповчальних